

Notitie ter opiniërende bespreking Commissie Ruimtelijke Zaken

Datum vergadering:	3 april 2024
Agendapunt:	17
Onderwerp:	60%-versie Programma Water en Riolering
Portefeuillehouder:	Wethouder Marius Tielemans

Heesch, 21 februari 2024

Inleiding

Het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) 2020-2023 dient te worden geactualiseerd. In het kader van de omgevingswet en in lijn met de omgevingsvisie stellen we een Programma Water en Riolering (PWR) op voor de planperiode 2024-2027. In het PWR wordt uiteengezet hoe we invulling geven aan de gemeentelijke zorgplichten voor afval-, hemel- en grondwater. Naast de gemeentelijke zorgplichten werken we vanuit het PWR ook aan oppervlaktewater als verlengde van onze hemelwaterriolering, zorgen dat het rioleringssysteem op orde is en blijft en zetten in op regionale samenwerkingen. Ook zetten we in op educatie en bewustwording over waterbewust handelen.

Klimaatadaptatie heeft veel raakvlak met het PWR. Het tegengaan van (grond)wateroverlast en droogte in onze dorpskernen wordt namelijk opgepakt via het PWR. Het bredere thema Klimaatadaptatie (inclusief hitte, droogte, vergroening en biodiversiteit in de gehele gemeente) wordt geborgd in de Omgevingsvisie, het Groenstructuurplan en Groene Gezonde Structuren (GGS). In het buitengebied hebben andere overheden een grotere rol en invloed op dit thema zoals waterschap Aa en Maas, Provincie Noord Brabant en Brabant Water.

Totstandkoming

Gedurende het opstellen van het PWR worden veel disciplines binnen en buiten het gemeentehuis actief betrokken. Ambtelijk wordt er binnen het gemeentehuis afgestemd met de projectgroep Omgevingsvisie en collega's van Groen, Natuur & Landschap. Buiten het gemeentehuis stemmen we af met onze ketenpartners waterschap Aa en Maas en Brabant Water en betrekken we inwoners via het congres "Bernheze bespreekt". Bestuurlijk is er op 26 februari 2024 een themabijeenkomst georganiseerd voor het informeren van de raad en wordt op 3 april 2024 de 60% versie van het PWR tezamen met deze NTO voorgelegd aan de Commissie Ruimtelijke Zaken. Het college is voornemens de ontwerp (95%) versie van het PWR op 4 juli 2024 voor te leggen aan de raad ter vaststelling. Hierin zijn de uitkomsten van de themabijeenkomst met de raad, "Bernheze bespreekt" en deze NTO verwerkt.

Vraag aan de commissie

Met deze NTO wordt de Commissie Ruimtelijke Zaken gevraagd om richting te geven aan het PWR door een aantal keuzes te maken. De gemaakte keuzes geven richting voor het PWR voor de volgende thema's:

- Bernheze waterrobuust ingericht
- Waterbewust handelen door bewoners en bedrijven
- Samenwerking in de waterketen
- Riolering in het buitengebied
- Innoveren met nieuwe sanitatievormen

Richting geven aan het Programma Water en Riolering

Het college vraagt uw raad om richtinggevende en kaderstellende uitspraken en overwegingen met betrekking tot onderstaande thema's. De afwegingen zijn met een keuzemenu gepresenteerd waarbij meteen inzichtelijk is wat de consequenties zijn van de keuzes. Naast de voorgestelde keuzes kunnen in de themabijeenkomst ook voorstellen gedaan worden of discussie gevoerd worden over wenselijke alternatieven. Zo is in basis het uitgangspunt dat we het huidige beleid voortzetten. Met het vaststellen van de omgevingsvisie is op hoofdlijnen het waterbeleid al bepaald en de raad en onze inwoners intensief betrokken. De HOE vraag kan de raad via de afwegingen zelf bepalen via onderstaande afwegingen en zijn kaderstellend in de verdere uitwerking van het PWR. Bovenstaande benadering geeft ook invulling aan de conclusies uit het Rekenkameronderzoek Kapitaalgoederen Riolering en Wegen in 2021.

Volledigheidshalve zijn verschillende rioleringskeuzes al eerder gemaakt in bijvoorbeeld het afwegingskaders vervangingsinvesteringen van team R&B, waarin integraal is bepaald welke straten aangepakt gaan worden, en of de riolering wordt gerenoveerd of afgekoppeld. Bij de update van dit afwegingskader wordt de raad wederom betrokken.

Bernheze waterrobuuste ingericht

Toelichting bij afweging 1 – In de omgevingsvisie Bernheze 2040 is opgenomen dat we elke druppel water gaan vasthouden om verdroging tegen te gaan. Tegelijkertijd zullen we bij hevige piekbuien voorzieningen moeten treffen om water tijdelijk op te slaan. Vanuit het PWR werken we aan maatregelen voor het verminderen van wateroverlast door hevige piekbuien en het tegengaan van droogte door hemelwater lokaal te bergen en infiltreren. Wij hanteren als voorkeursvolgorde voor de verwerking van hemelwater: hergebruik, infiltreren, bergen, afvoeren naar oppervlaktewater en als laatste stap afvoeren naar riolering.

In het huidige beleid en de verordening van gemeente Bernheze (VFL) is opgenomen dat een nieuwe ontwikkeling waar minder dan 500 m² nieuwe verharding wordt aangelegd een flinke regenbui moet kunnen verwerken. Hiervoor dient de ontwikkelaar 20 mm waterberging per m² nieuwe verharding aan te leggen. Daarnaast volgen wij de waterschapseis van 60 mm waterberging bij alle ontwikkelingen boven de 500 m² nieuw verhard oppervlak. Echter door klimaatverandering krijgen we steeds vaker te maken met extreme weersomstandigheden. Met de huidige regels van de gemeente en het waterschap en het huidige rioolsysteem en de inrichting van de openbare ruimte kunnen deze hevige piekbuien niet verwerkt worden. Water komt in deze situatie op het laagste punt in een kern op het maaiveld te staan en kan leiden tot overlast en/of schade.

Afweging 1	Keuzemenu	Consequentie
Moeten nieuwe ontwikkelingen zich voorbereiden op hevige piekbuien?	Nee, het is voldoende als nieuwe ontwikkelingen de huidige regels volgen en een flinke regenbui kunnen verwerken (huidig beleid).	- We accepteren dat hevige piekbuien maar deels worden opgevangen op particulier terrein. - 80% van de regenbuien kan verwerkt worden als ontwikkelingen de huidige regels volgen. De hevige piekbuien niet. - De huidige regels zijn economisch en technisch haalbaar bij reconstructies en in vol bebouwd gebied zoals de dorpskernen.

		- Het overschot bij de hevige piekbuien stroomt af naar het openbaar gebied en kan daar mogelijk tot wateroverlast en eventueel schade leiden.
	Ja, nieuwe ontwikkelingen moeten zich voorbereiden op hevige piekbuien.	- Hevige piekbuien worden opgevangen binnen een ontwikkeling in het riool en in bergingsvoorzieningen zoals een vijver, wadi of krattensysteem. - Ontwikkelaars moeten meer kosten maken om hemelwaterberging aan te leggen. - Meer ruimte voor water nodig in nieuwe ontwikkelplannen. - Het beleid van gemeente Bernheze sluit aan bij de landelijke maatlat klimaatadaptief bouwen van het rijk. - De regels voor hemelwater worden aangepast. In de komende PWR planperiode wordt dit uitgewerkt en voorgelegd aan de raad.

Toelichting bij afweging 2 - Met de riolering in gemeente Bernheze wordt huishoudelijk afvalwater en hemelwater afgevoerd. Veel van onze riolering in de kernen is met een buis waarin afval- en hemelwater gemengd wordt afgevoerd. De trend is om het afval- en hemelwater te scheiden (afkoppelen). Relatief schoon hemelwater wordt dan niet meer verpompt naar de waterzuivering maar lokaal verwerkt door infiltratie in de bodem of afvoer naar oppervlaktewater. Daarbij verminderd de kans dat bij een hevige regenbui gemengd afvalwater overstort naar het oppervlaktewater. Het afkoppelen van regenwater draagt bij aan een waterrobuuste inrichting van de gemeente.

Afweging 2	Keuzemenu	Consequentie
Hoe snel gaan we afval- en hemelwater in gemeente Bernheze scheiden?	Werk met werk. We sluiten aan bij de integrale programmering van de openbare ruimte (huidig beleid).	- We hanteren het afwegingskader afkoppelen. - Afkoppelen is gelijktijdig met rioolvervanging/renovatie. - We programmeren rioolvervanging op basis van kwaliteit / toestand van het riool.
	We gaan versnelt afkoppelen.	- We gebruiken de klimaatstresstestkaarten voor wateroverlast en droogte om naast de reeds geprogrammeerde projecten nieuwe locaties te bepalen. - Er is extra budget en werkvoorbereidingscapaciteit nodig. - In veel gevallen is er geen volledige herinrichting nodig van de straat om hemelwater af te koppelen. Met relatief simpele ingrepen wordt een straatkolk aangesloten op nabij liggend oppervlaktewater of gemeentelijk groen.

		- De inrichting van grasvelden en ander gemeentelijk groen wordt steeds vaker verlaagd aangelegd zodat water hier naar kan afstromen.
--	--	---

Toelichting bij afweging 3 – Bij (her)inrichtingsprojecten zetten we in op zo veel mogelijk hemelwater berging binnen het straatprofiel. Verder wordt de straat ingericht zodat bij piekbuien het water tussen de straatbanden staat en niet afstroomt naar panden. We streven ernaar om hemelwater bovengronds in een groene voorzieningen zoals een wadi te bergen en infiltreren. Soms is er bovengronds geen ruimte en kiezen we ervoor om hemelwater ondergronds te bergen. Doorgaans is het ondergronds bergen van hemelwater duurder en lastiger te onderhouden.

Berging van hemelwater kan ook aan de rand van kernen. Als bij een hevige (langdurige) regenbui de bergingsruimte in het straatprofiel is benut stroomt het water naar de kernrandzone. Hierdoor is het mogelijk om meer hemelwater vast te houden in het gebied en zorgen we voor een waterrobuuste inrichting. Daarbij kunnen we bij een (her)inrichtingsproject kiezen om hemelwater niet ondergronds te bergen (want beperkt ruimte beschikbaar, duur en niet onderhoudsvriendelijk) binnen het straatprofiel maar bovengronds in een groene voorziening aan de rand van de kern.

Afweging 3	Keuzemenu	Consequentie
Waar bergen we hemelwater?	Zo veel mogelijk hemelwater bergen binnen het straatprofiel (huidig beleid).	- We benutten het straatprofiel optimaal. Ook door groenstroken verlaagd aan te leggen en in te zetten op ondergrondse waterberging.
	Ook hemelwater bergen in de kernrandzones.	- Grondaankoop is nodig. - Inzet gronden gemeente is nodig - Mogelijk een stijging van de rioolheffing i.v.m. aankoop en inrichting van één grote voorziening (toekomstgericht) t.o.v. per project in het straatprofiel oplossen. - Bergingsgebieden dragen ook bij aan andere doelen (ecologie, recreatie en zuivering hemelwater).

Waterbewust handelen door bewoners en bedrijven

Toelichting bij afweging 4 – Het grootste deel van het grondgebied in gemeente Bernheze is in eigendom van particulieren. Voor het bereiken van waterrobuuste inrichting en voor een goed functioneren waterketen is het belangrijk dat niet alleen wij als gemeente in actie komen, maar ook bewoners en bedrijven. Hiervoor is sinds 1 november 2021 de Verordening fysieke leefomgeving vastgesteld, met daarin opgenomen regels over waterberging voor nieuwe ontwikkelingen. Ook hebben we als gemeente een subsidie voor klimaat adaptieve maatregelen in bebouwd gebied, voor meer informatie hierover kijk op deze website [Subsidie klimaatbestendige maatregelen](#).

Naast de verordening en de subsidie is educatie, communicatie en voorlichting over waterbewust handelen belangrijk. Thema's waarover we willen communiceren zijn: goed rioolgebruik, inzameling medicijnresten, openbare toiletten, extreme neerslag en afvalwater op straat en over het nemen van waterbergingsmaatregelen, en het vergroenen van tuinen op particulier terrein. Momenteel communiceren we over waterbewust handelen door aan te sluiten bij regionale en landelijke acties en campagnes.

Afweging 4	Keuzemenu	Consequentie
Hoe intensief gaan we bewoners en bedrijven benaderen, informeren en ondersteunen?	Communiceren via onze mediakanalen en aansluiten bij regionale en landelijke acties en campagnes (huidig beleid).	- Personele inzet blijft gelijk. - Huidige communicatie intensiteit en vormen blijven gelijk. - Subsidieregeling communiceren - Deelnemen aan NK Tegelwippen. - Samen communiceren over waterbewust handelen met woningbouwcoöperaties.
	Nog intensiever communiceren en meer inzetten op educatie en voorlichting over waterbewust handelen.	- Meer personele inzet voor educatie. - Inhuren afkoppelcoach voor voorlichting en advies. - Excursies en leerprogramma's voor (basis)scholen. - Budget subsidie verhogen (nu elk jaar volledig benut)

Riolering in het buitengebied

Toelichting bij afweging 5 – Percelen in het buitengebied van gemeente Bernheze zijn voor huishoudelijk afvalwater aangesloten op het drukriool. Het afvalwater wordt door een pomp in de rioolleiding geperst. Hierdoor hoeft de leiding niet hellend te worden aangelegd en is transport over grotere afstanden mogelijk. Drukriool is doorgaans met kleine buisdiameters omdat het alleen voor afvoer van huishoudelijk afvalwater is bedoeld. In de praktijk blijkt dat sommige percelen in het buitengebied ook afstromend hemelwater afvoeren naar het drukriool (foutaansluiting). Bij een hevige regenbui raakt het drukrioolstelsel hierdoor relatief vaak overbelast. Pompen draaien dan continu waarbij er veel stroom wordt verbruikt en relatief weinig wordt afgevoerd, afvoer is dan niet mogelijk en het kost tijd en geld om het storingen te verhelpen.

Afweging 5	Keuzemenu	Consequentie
Hoe gaan we om met hemelwateraansluitingen op het drukriool?	Niet in beeld brengen.	- Relatief vaak overbelast drukrioolstelsel waardoor klachten, storingen en behandeling daarvan toenemen. - Particulieren worden niet aangesproken. - Rioolstelsel voert onnodig hemelwater af over grote afstanden en kost ons veel energie (pompen). - Capaciteit andere initiatieven staan onder druk.

		- Drukriolering dient vergroot te worden omdat grotere buien steeds normaler worden en wateroverlast voorkomen dient te worden.
	Door onderzoek in beeld brengen en particulieren adviseren af te koppelen.	- Particulieren weten van de foutaansluiting en mogen na ons advies/bezoek afkoppelen. - Stroomverbruik wordt minder (afhankelijk van hoeveelheid percelen dat afkoppelt). - Onderzoeken kosten geld. - Klachten, storingen en behandeling daarvan nemen af.
	Door onderzoek in beeld brengen en particulieren dwingen af te koppelen.	- Particulieren weten van de foutaansluiting en moeten afkoppelen. - Stroomverbruik neemt sterk af. - Onderzoeken en handhaving kosten geld - Klachten, storingen en behandeling daarvan nemen af.

Toelichting bij afweging 6 en 7 – Zoals eerder aangegeven is het drukrioolstelsel aangelegd voor de afvoer van huishoudelijk afvalwater. Bedrijfsmatige lozingen met grotere volumes en andere samenstellingen geven vaak storingen wat tijd en geld kost om te verhelpen. Er vinden vanwege de transitie in de landbouw een diversiteit van ontwikkelingen plaats (hotels, campings etc.) die soms zorgen voor een extreme toename van bedrijfsmatig afvalwater. Daarom zijn we voornemens om anders om te gaan met (nieuwe) bedrijfsmatige lozingen in het buitengebied. Omdat bedrijven verschillen in type lozing is maatwerk vereist. Denkbaar is dat een bedrijf op het eigen perceel het afvalwater voorkomt, het afvalwater volledig scheidt, en (deels) zuivert, buffert en geleidelijk afvoert naar oppervlaktewater of onder voorwaarden vertraagd afvoert naar het drukriool. Bij voorkeur wordt regenwater gebruikt voor verschillende activiteiten zodat er minder drinkwater of grondwater (i.v.m. de toenemende droogte) nodig is.

Afweging 6	Keuzemenu	Consequentie
Hoe gaan we om met <u>nieuwe</u> bedrijfsmatige lozingen in het buitengebied?	Toestaan	- We accepteren dat nieuwe bedrijfsmatige lozingen mogelijk voor storingen zorgen op het drukriool. - We accepteren dat elders in het gebied tijdelijk geen afvalwater verpompt kan worden - We accepteren dat voor minder duurzame oplossingen gekozen wordt. - We accepteren dat er in de toekomst mogelijk drukriolering vergroot dient te worden.
	Onder voorwaarden toestaan	- We stellen regels op onder welke voorwaarden nieuwe bedrijfsmatige lozingen in het buitengebied zijn toegestaan.

		- Wordt nog niet veel in de regio toegepast, maar past binnen adviezen droogtecommissie. - Bij voorkeur zamelen we alleen zwart water in (meest vuile afvalwater). Grijs water en licht verontreinigd spoelwater bij voorkeur op eigen terrein verwerken.
--	--	--

Afweging 7	Keuzemenu	Consequentie
Hoe gaan we om met <u>bestaande</u> bedrijfsmatig lozingen in het buitengebied?	We ondernemen geen actie (huidig beleid)	- We accepteren dat de huidige bedrijfsmatige lozingen voor storingen zorgen op het drukriool. - We gaan bij knelpunten in gesprek met bedrijven en zoeken samen naar een oplossing.
	We ondernemen actie	- We stellen regels op onder welke voorwaarden bedrijfsmatige lozingen in het buitengebied zijn toegestaan. - Actie ondernemen wordt nog niet veel in de regio toegepast, maar past binnen adviezen droogtecommissie. - Bij voorkeur zamelen we alleen zwart water in (meest vuile afvalwater). Grijs water en licht verontreinigd spoelwater wordt bij voorkeur op eigen terrein verwerken.

Innoveren met nieuwe sanitatievormen

Toelichting bij afweging 8 – In Heesch bij voetbalvereniging HVCH is in 2017 het I-QUA pilotproject opgestart voor het decentraal scheiden en zuiveren van afvalwater. Tijdens het project is onderzocht welke technieken die al op grote schaal worden toegepast het meest geschikt zijn voor toepassing op kleinere schaal. Beoogde resultaten: terugwinning en hergebruik van grondstoffen (circulariteit), energiebesparing en terugwinning, tegengaan verdroging (gezuiverd afvalwater wordt geïnfiltreerd) en ontlasting drukriolering. Decentraal scheiden en zuiveren van afvalwater is voor sommige situaties een reëlere optie dan aanleg van nieuwe riolering en verpompen van afvalwater naar de centrale rioolwaterzuivering. Vanwege de situatie in Bernheze met verschillende kernen en een buitengebied wat in ontwikkeling is kan decentrale sanitatie uitkomst bieden voor een duurzame waterketen.

Omdat ook andere partijen in de regio een toename zien van (bedrijfsmatige) ontwikkelingen in het buitengebied wordt in de regionale Watersamenwerking As50+ gezamenlijk onderzocht welke opties er zijn voor verwerking van afvalwater in het buitengebied. Het pilotproject I-QUA en de huidige functioneren heeft dus mogelijk potentie om ook in de regio breder toegepast te worden.

Afweging 8	Keuzemenu	Consequentie
Innoveren met nieuwe decentrale sanitatievormen	Huidige plannen met I-QUA voltooien en afronden maar verder niet innoveren.	- Het tweejaarlijks monitoringsprogramma liep eind 2023 af. Vanwege Europese regelgeving dient de pilot nog tot eind 2027 te blijven staan. - Het stilzetten en afsluiten van de voorziening zorgt direct voor achteruitgang van materialen. - Bernheze kan zich niet meer profileren als koploper in innovatie op dit gebied. - Kennis wordt niet meer landelijk ontsloten via STOWA. - Geen kosten meer voor onderhoud en monitoring - Geen innovatie en kennis voor de zuivering van afvalwater Tiny Houses Schoonstraat.
	De gerealiseerde innovatie (I-QUA) monitoren en breder toepassen (huidig beleid).	- Een van de weinige pilots die in bedrijfsvoeringfase is blijven staan. Belangrijke kennis voor de regio, maar ook landelijke primeur en kennis voor STOWA. - Het systeem draait uitstekend. De intensieve monitoring bewijst dit en geeft veel inzicht. - Monitoring is ook kostbaar. Opdracht om dit beheersbaar te krijgen via duurzame energie en vervangingsinvesteringen. - Mogelijkheid tot primeur: zuivering afvalwater voor Tiny Houses Schoonstraat.
	Verder innoveren met nieuwe sanitatievormen.	- Meer personele en financiële capaciteit nodig. - Op termijn meer opties voor decentrale sanitatie waardoor maatwerk mogelijk is. - Bernheze heeft meer belang bij decentrale oplossingen t.o.v. stedelijke gemeenten. - Bernheze pakt een koploper rol door verder te innoveren met decentrale oplossingen.

Vervolg

Het college is voornemens het ontwerp (95%) versie van het PWR op 4 juli 2024 voor te leggen aan de raad ter vaststelling. Hierin zijn de uitkomsten van "Bernheze bespreekt" en deze NTO verwerkt.

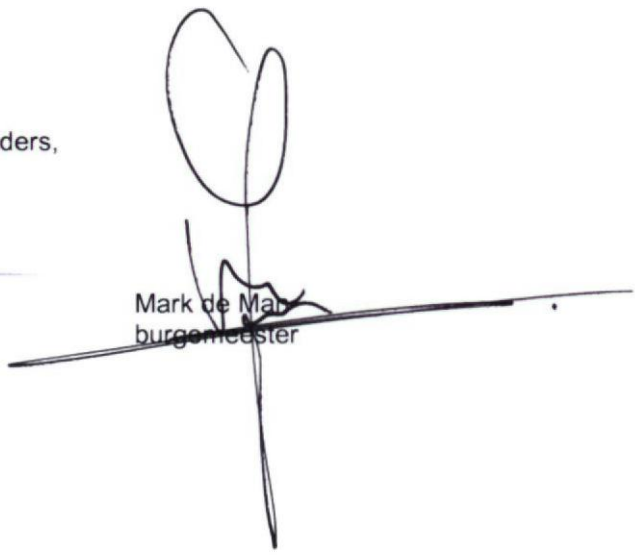
Bijlage(n):

- 60%-versie Programma Water en Riolering Bernheze 2024-2027
-

Burgemeester en wethouders,

Peggy Hurkmans
secretaris

Mark de Maat
burgemeester